

هو

از دیرزمانی اینجانب تصمیم داشتم که کلیه ردیف علمی آوازهای ایرانی را که از اساتید اخذ و محفوظ داشته بودم بعلاوه تصانیف قدیمی از ساخته‌های مرحوم شیدا و شوریده و عارف و استاد فقید درویشخان و غیره را با کمک دوست گرامی و استاد فقید مرحوم ابوالحسن صبا بنوت نوشته بعد از چاپ در دسترس عموم قرار دهیم ولی گرفتاری داخلی و کسالت مزمن آن مرحوم مانع این امر مهم گردید و این منظور عملی نشد؛ بالاخره از دو سال قبل آقای فرامرز پایور قدم پیش نهاده و حاضر شدند این کار مهم را با کمال اشتیاق و جدیت انجام داده کلیه دستگاه آوازهای ایرانی را با تحریر نوت تهیه نموده اقدام به چاپ آنها نمایم اینک که مشارالیه موفق بتحریر یکدوره از ردیف کامل موسیقی ایرانی و هم‌چنین کلیه تصنیفهای قدیمی که متجاوز از دویست ۲۰۰ قطعه میباشد شده‌اند جای آن دارد که از ایشان قدردانی نموده و اظهار امتنان نماید زیرا عمل مزبور در نوع خود مهم و منحصر بفرد میباشد و تاکنون مجموعه باین نفیسی که آنرا جنگ موسیقی میتوان نامید و برای تعلیم دادن آواز و خوانندگان موسیقی ملی راه‌نمای خوبی خواهد بود.

و هم‌چنین برای پیشرفت موسیقی ایرانی بهترین مجموعه کلاسیک بوده و آقای پایور با کمال دقت و علاقه اقدام بجمع‌آوری و تهیه نوت آنها نمودند بعلاوه تمام مطالب فوق باحضور اینجانب با ساز عملاً اجرا شده و صحت تمام تکیه‌ها و آوازاها و گوشه‌ها و تصانیف مورد تصدیق اینجانب میباشد.

لذا وظیفه خود میدانم که از زحمات بی‌شائبه مشارالیه قدردانی نموده موفقیت ایشانرا برای پیشرفت موسیقی ملی خواستار باشم.

در خاتمه امید است با چاپ و نشر این اثر نفیس خدمتی بجامعه موسیقی ملی نموده باشیم

اول دی ۱۳۳۹ عبدالله دوامی

به نام خدا

بسیار خوشوقتیم از این که پس از سال‌ها وقفه، به علل مختلف که ذکر آن‌ها موجب اطالۀ کلام است، بالاخره موفق شدم قولی را که به استاد مرحوم عبدالله خان دوامی داده بودم به مرحله اجرا درآورم و آثار ایشان را به همان نحوی که مورد نظرشان بود چاپ و منتشر کنم.

ناگفته نماند که حجم و کیفیت کار چنان بود که نیاز به مطالعه و دقت بیش از حد داشت. از این گذشته اثر متعلق به این جانب نبود و از نظر امانت می‌بایست کاملاً دقیق و مطابق نظر استاد عمل شود و این خود می‌تواند تا حدی به درازا کشیدن کار را توجیه کند.

۲. درباره زندگی‌نامه استاد دوامی تاکنون در کتاب‌های مختلف مطالب مبسوطی نگاشته شده و در این جا تکرار آن‌ها زاید به نظر می‌رسد و فقط به ذکر بعضی از مآخذ معتبر که این مطلب را کاملاً روشن کرده‌اند بسنده می‌کنم.

الف - سرگذشت موسیقی ایران، تألیف روح‌الله خالقی، بخش اول، صفحه ۴۰۸.

ب - مردان موسیقی سنتی و نوین ایران، تألیف حبیب‌الله نصیری‌فر، جلد اول، صفحه ۴۳۹.

ج - تاریخ موسیقی ایران، تألیف حسن مشحون، جلد دوم، صفحه ۶۴۶.

د - مجله ادبستان، شماره ۳۲، مرداد ۱۳۷۱، صفحه ۷۲.

۳. برای کسانی که به مآخذ مذکور دسترسی ندارند به‌طور خیلی مختصر زندگی‌نامه استاد شرح داده می‌شود: استاد دوامی در سال ۱۲۷۰ در طای یکی از روستاهای تفرش به دنیا آمد، تحصیلات موسیقی خود را نزد علی‌خان نایب‌السلطنه شروع کرد، و از محضر استادان میرزااحسینقلی، اسماعیل‌زاده، درویش‌خان، میرزاعبدالله و ملک‌الذاکرین بهره گرفت. ضرب را نزد حاجی‌خان عین‌الدوله‌ای آموخت، چند صفحه با تار درویش‌خان پر کرد، هنرمندان زیادی نزد او به فراگیری آواز و تصنیف و ردیف موسیقی ایران پرداختند، و بالاخره در تاریخ بیستم دی‌ماه ۱۳۵۹ درگذشت.

فرامرزی پایور

چند نکته در مورد نت‌نویسی کتاب

۱. فراموش نشود که به‌طور کلی نُت، دقیقاً گویای موسیقی نیست؛ به‌خصوص در موسیقی شرقی که کیفیت بیش از هر چیز مد نظر است. در این مجموعه سعی شده است که استخوان‌بندی مطالب به‌طور صحیح نگاشته شود و تا حد امکان نوشته‌ها مبتنی بر موسیقی‌ای باشد که از طرف استاد بیان شده است.
۲. خطوط اتصال و اتحاد اغلب برحسب بخش‌های شعر تنظیم شده‌اند و اگر با خطوط آرشه توافق نداشته‌اند، به‌صورت بالا و پایین نشان داده شده‌اند؛ با این وصف در موارد نادر که این امکان هم نبوده است، به‌صورت بالا و پایین نشان داده شده‌اند (مثل صفحه ۵۳ بخش آوازها سطر ۲، ۳ و ۴). با این وصف در موارد نادر این امکان هم نبوده است.
۳. در بسیاری از قسمت‌ها از تکرارهای اضافی صرف نظر و به اختیار اجراکنندگان گذاشته شده است.
۴. ضرب خیلی از تصنیف‌ها از $\frac{6}{8}$ سنگین‌تر و از $\frac{6}{4}$ تندتر است. به این جهت در بعضی از ضرب‌های $\frac{6}{8}$ متروتم به‌جای سیاه نقطه‌دار به‌صورت چنگ معرفی شده است (مثل تصنیف شماره ۴ صفحه ۱۶۹).
۵. در بعضی از میزان‌های تصنیف‌ها به‌خصوص در ضرب‌های $\frac{6}{8}$ به‌جای یک چنگ و یک سیاه. دو چنگ نقطه‌دار نوشته شده که به آن چه خوانده شده، نزدیک‌تر است.
۶. در آوازها علامات غرضی در یک خط فقط برای اولین نُت گذارده شده و فقط تا آخر همان خط معتبر است.
۷. باید توجه کرد که در دستگاه همایون و آواز اصفهان نُت Do که علامات ترکیبی سلاح کلید به‌صورت Do دیز نوشته شده، در اجرا کاملاً دیز نبوده و کمی کم‌تر از دیز است، ولی البته از سُری بیش‌تر است.
۸. علامت 9 بعد از کشش‌های کوتاه برای نوعی گرفتگی و خفگی صداست و بعد از کشش‌های بلند علامت مکث یا سکون است (مثل صفحه ۳۹ سطر ۶ و صفحه ۴۰ سطر ۱۱).
۹. کشش نُت‌های دولاجنگ در آوازها کمی سنگین‌تر از معمول باید اجرا شوند.
۱۰. اگر خط اتصال جملات و به‌خصوص تحریرها به‌نظر هنرآموزی که از روی این کتاب به خواننده تعلیم می‌دهد، نُت‌های زیادی را دربرگرفته‌اند؛ می‌توان تعداد نُت‌های کم‌تری را در یک خط اتصال گنجانند تا موجب سرعت در نواختن و خواندن نشود.
۱۱. سعی شده است که کشش نُت‌ها نسبت به هم تناسب کامل داشته باشند؛ ولی باز متذکر می‌شوم که چون موسیقی ایرانی بیش‌تر احساسی است، خوانندگان مختارند که برحسب ذوق خود کشش‌ها و سکوت‌ها را رعایت کنند.
۱۲. کلیه آوازها و تصنیف‌ها در پرده‌های «راست‌کوک» نوشته شده‌اند، به‌استثنای نوا و چهارگاه.
۱۳. کلیه زیرنویس‌ها گفته‌های استاد دوامی است، به‌استثنای آن‌هایی که در پرانتز تذکر داده شده‌اند.

۱۴. در بعضی از تحریرهای مطول ممکن است سکوت کافی رعایت نشده باشد که خواننده خود متوجه شده و رعایت خواهد کرد.

۱۵. منظور از علامت (8.....) آن است که در صورت تمایل، نوازنده یا خواننده مطلب را در یک اکتاو بم‌تر یا زیرتر از آنچه نوشته شده اجرا کند (مثل صفحه ۸۴ سطر ۳، ۴ و ۵).

۱۶. اگر در بعضی قسمت‌ها اشعار به دو نوع نوشته شده، علت آن است که در گفته‌های استاد دوامی نخواستهم دخیل و تصرف کنم، ولی اصل آن‌ها را تا آن‌جا که توانسته‌ام از دیوان‌های شعر استخراج کرده و نوشته‌ام (مثل صفحه ۷۲ سطر ۶ و ۱۰).

۱۷. نام‌هایی که در بین خطوط نُت نوشته شده‌اند، به اصطلاح «جمله معترضه» هستند که معمولاً بعد از آن‌ها دنباله گوشه اصلی می‌آید (مثل صفحه ۴۲ سطر ۲).

۱۸. تریل‌ها (tr) نباید به صورت آن‌چه در موسیقی اروپایی به کار گرفته می‌شود، اجرا شوند؛ بلکه سنگین‌تر و به صورت غلت یا تحریر یا مالش اجرا می‌شوند.

shiraz-beethoven.ir

shiraz-beethoven.ir

شیدا

میرزا علی اکبر شیدا از اهالی شیراز و مردی درویش مسلک و وارسته بود و در اواخر سلطنت ناصرالدین شاه با صاحب دیوان والی آذربایجان به تبریز مسافرت کرد و از آن جا به تهران وارد شد و چندی در خدمت صاحب دیوان مشغول کتابت بود. بعد از فوت آن مرحوم، چون از مریدان صفی‌علیشاه بود به خانقاه منتقل شد و در آن جا به سر می‌برد.

مرحوم شیدا علاوه بر فضیلت سرودن شعر و تصنیف دارای خطی شیرین و قلمی نمکین بود. در خانقاه و خارج از آن به تعلیم خط مشغول بود و از این راه امرار معاش می‌کرد. از شاگردان آن مرحوم آقای محمود نشاط داماد صفی‌علیشاه موجودند. شیدای مرحوم علاوه بر سرودن شعر و هنر خط از علم موسیقی هم بهره کافی داشت و به وسیله ناخن و سیم با عالم باطن راز و نیاز می‌کرد. او تصانیف زیادی از خود به یادگار گذاشته که در حدود پنجاه‌هفت قطعه از آن در سینه اهل ذوق محفوظ و بعضی مدفون گردیده است. از زمان سابق علاوه بر صاحب دیوان والی کرمان و معتمدالدوله نشاط، میرزا علی اصغر خان اتابیک صدراعظم وقت به شیدا ارادت می‌ورزیدند و بیشتر اوقات در منزل آن مرحوم به سرودن تصانیف مشغول بوده‌اند. تاریخ وفات آن مرحوم کاملاً در دست نیست ولی به طور تخمین می‌توان وفات او را در مشروطیت صغیر ذکر کرد که تقریباً چهل سال می‌شود. امید است که کلیه تصانیف او جمع‌آوری شود و در دست اهل ذوق قرار گیرد و قریباً به چاپ آن اقدام شود.

فهرست آوازاها

دستگاه شور

۵۱	۲	رامکلی	۳۹	۱	درآمد خارا
۵۱	۳	تحریر نایب‌اسدالله	۳۹	۲	درآمد شور
۵۱	۴	تحریر ابوعطا	۳۹	۳	کرشمه
۵۲	۵	حجاز	۳۹	۴	گوشه رهاوی
۵۲	۶	تحریر ابوعطا	۴۰	۵	سلمک
۵۲	۷	چهارپاره	۴۱	۶	قَرچِه
۵۳	۸	تُرک (در چهارپاره)	۴۱	۷	فرود متمم
۵۳	۹	اوج (در چهارپاره)	۴۱	۸	رضوی
۵۴	۱۰	خسرو شیرین	۴۲	۹	تحریر نشیب و فراز
۵۴	۱۱	گبری	۴۲	۱۰	تحریر جوادخانی
۵۴	۱۲	مثنوی	۴۳	۱۱	فرود

آواز افشاری

۵۹	۱	درآمد	۴۴	۱۲	زیرکش سلمک
۵۹	۲	جامه‌دران	۴۴	۱۳	عُزال
۶۰	۳	میرزایی	۴۵	۱۴	حسینی
۶۰	۴	قرایی	۴۵	۱۵	ملک‌حسین
۶۱	۵	عِراق	۴۵	۱۶	دوبیتی
۶۱	۶	مثنوی	۴۵	۱۷	خارا
۶۲	۷	شاه‌ختایی	۴۶	۱۸	فرود متمم
			۴۷	۱۹	شهناز
			۴۶	۲۰	قَجَر
			۴۷	۲۱	فرود به‌شور

آواز دشتی

۶۵	۱	دشتستانی	۴۷	۲۲	گرایلی
۶۵	۲	حاجیانی			دستان عرب (آواز ابوعطا)
۶۵	۳	بیدگلی	۵۱	۱	درآمد

فهرست تصنیف‌ها

بیات اصفهان

۲۰۱	۲۴	تا شد دل من...	۱۶۵	۱	ای پادشه خوبان...
۲۰۲	۲۵	ما را نبود...	۱۶۶	۲	عیشم مُدام است...
۲۰۳	۲۶	خوش بُود یاری...	۱۶۷	۳	بیا تا گل برافشانیم...
۲۰۴	۲۷	زلف و خالت...	۱۶۹	۴	باشد از لعل...
۲۰۵	۲۸	آن‌که هلاک من...	۱۷۰	۵	من ندانستم...
۲۰۷	۲۹	از ناز دو چشمان...	۱۷۲	۶	ای مه من...
۲۰۸	۳۰	عقرب زلف...	۱۷۴	۷	از غم عشقت...
۲۰۹	۳۱	به جهان خُزم...	۱۷۶	۸	اَوّل عهد شب...
۲۱۰	۳۲	هرکه را که بخت...	۱۷۸	۹	آب حیات...
۲۱۲	۳۳	به خدا اگر بمیرم...	۱۸۰	۱۰	ایران هنگام...
۲۱۴	۳۴	هنگام فراق یار...	۱۸۲	۱۱	شب مهتاب...
۲۱۵	۳۵	باد صبا...	۱۸۳	۱۲	نادیده رُخت...
۲۱۶	۳۶	سه پنج روز است...	۱۸۴	۱۳	چین زلف...
۲۱۷	۳۷	صورتگر نقّاش چین...	۱۸۶	۱۳	ماه غلام...
۲۱۸	۳۸	از نوک مژگان...	۱۸۷	۱۵	دمیده شد سنبل...
۲۱۹	۳۹	مه من سر برآر...	۱۸۸	۱۶	گو به ساقی...
۲۲۱	۴۰	تو به گوش گوشواره...	۱۸۹	۱۷	تا رُخت مقید...

ابوعطا

۲۲۵	۴۱	ای پادشه خوبان...	۱۹۱	۱۸	دل می‌رود ز دستم...
۲۲۶	۴۲	بهار دلکش...	۱۹۳	۱۹	ز دست محبوب...
۲۲۸	۴۳	کشتی به دریا...	۱۹۴	۲۰	تا تاب و توانم...
۲۲۹	۴۴	ای از فروغ رویت...			
۲۳۰	۴۵	تو مو می‌بینی و...	۱۹۷	۲۱	داد از این بیداد...
۲۳۱	۴۶	سال‌ها قد تو را...	۱۹۹	۲۲	ساقی ساقی...
			۲۰۰	۲۳	زلفت که هزاران...

همایون

♩ = 96

اربس به باز زلفت عزیزم اربس به باز زلفت جیسیم دل ناگرده منزل دل ناگرده منزل
 من در کجا تو جویم عزیزم این دل کجا تو جوید جیسیم کین زلف این بهر دل کین زلف این بهر دل
 عزیزم یاز خوشگلم شمع محلم دای من از تو جدا نمیشم بیایار خوشگل من
 دلدوشید نمیشم (من از تو جدا نمیشم) بیاشمع محلم من *

* این تصنیف از سید است که در دیوانه آن تصنیف، چون کذبند که گردن نند فرمان را، می آید و با این اشعارم خوانده میشود:
 ۱. دل میروز رستم صاحب دلان خدارا. ۲. بادقی گویند اسسه از عشق وستی. این تصنیف در چهار گاه نیز اجرا میگردد.

$\text{♩} = 44$

153

عید است پیش از صبحدم مرده بخت رآده مرده بخت رآده

دزخ دوش از جام حم یک نیمه دیدار آده یک نیمه دیدار آده (یک نیمه بیدار آده)

می آفتاب زرفشان جام بوش آسمان شرق کف ساقش (و) دان مغرب لب یار آده مغرب لب یار آده

ربط چو عذرا میرمی کابستی دارد همی کز درد آن آستنی باناله زار آده

مطب چو طلی بوالهوس انگشت لب در کار دوس از ناله بر ربط نفس در صلق فرما آده در صلق فرما آده

*****

آن آبنوسین شاخ بین مارگم سوراخ بین افروزگستاخ بین لب بر لب یار آده